

hogya a tél sebeivel a költő a tavaszpostásra vár, a sürgönyre: hogy valami megváltozhatna?, vagy valami már visszavonhatatlan?;

hogya a zsarátnok, a láng, a tűz és a tűzhely ugyanannak a fokozása az otthonig: ezt az otthont kell megkeresni, ezt találd meg, a kóbor tüzet pedig őrizd;

hogya innen mindig odaát vágyódsz, határon túl, küszöbön túl, sejtelmes távolokba, de befogható-e a horizont, s érdemes-e sietni, kecs eget-e győzelem;

hogya ablakod tárd ki, ajtód mindig tartsd nyitva, szemed is ébren, s a talányok rengetegében a holdra és miéltre keresd a feleletet, de szóbeszédre nem hallgathatsz, magad kell, hogy mindennek a végére járjál;

hogya eljön a nap, mikor a lesajnált ige kinyitja száját...

Ivan Canev versei sokszor mintha ismerősek lennének számunkra, magyar költőket juttatnak eszünkbe, olykor a három magyar fordító — Kiss Benedek, Rózsa Endre és Utassy József — sorait is. Nem is véletlen hármójuk találkozása a bolgár költővel. Nagy László-i örökségként fogtak bele évekkkel ezelőtt a bolgár nyelv tanulásába, ismerkedtek meg mind jobban a bolgár költészet értékeivel, kezdtek maguk is fordítani, s jutottak el több költő után — szükségszerűen — Canevhez, aki nem csupán kortársunk (42 éves), de sorstársuk is. Hangban, magatartásban, indíttatásban rokon — egymásra találtak. Canev számára is meghatározó a falu: szülőhelye; megsebzett testét tartja oda ő is a másodpercek ütésein; maga is apránként hal meg, mindennap egy kicsit, ellenségei között; és — hisz a győzelemben a Föld összes lombhullása fölött. Canev hetven verse a három költőbarát javaslatára és fordításában jelenik meg kötetben jövőre. Mušta most ez a több mint tucatnyi vers, előzetes.

Magam e bemutató sorokban csak újramondtam, továbbmondtam a bolgár költő versben megfogalmazott szavait.

SZONDI GYÖRGY

Vasárnapi földrengés

*A beképzelt, önelégült vasárnap végén,
a későesti családi órákban,
közvetlenül éjjel előtt... De itt —
ezen a nyugodt síkságon, ahol a
leányok és testvéreik, a dombok
gömbölyűek, metszésük északi —
nem számítottak rá. Olyan rövid volt,
mint egy merev szívgörcs, és úgy haladt át
az álmos falvak és csöndes utcák alatt,
mint egy elfúló, lágy, puha remegés.
Éjjel valahol rengések dúltak,
de itt csak az ablaküveg zörrent meg.
Ez dörgés visszhangja volt, egy dörgésé,
miután csend jó, nagy csönd, értetlenséggel teli.
Miért? Hol? — mormolták akaratlan az ajkak,*

*s homályos aggodalom vak érzése
bolyongott a házakban... És igazában,
mi is jutott, mi juthatott el hozzánk
a távoli sorsokból, eseményből?
Méregnek, jajnak utolsó körei,
mik a planéta szívéből erednek,
vagy egy madár szárnyaiból talán.*

Távirat

*A lusta lakótelepi reggelen, az álmos csendben
egy asszony énekét hallottam. Egyenesen a szív
titokzatos mélyéről fakadva,
a hangok tragikus recitatívót szóttek:
halálraijedt kiáltás, könnyörgés, vágy, hogy megosszon
valakivel egy valószínűtlen, rettenetes örömet.
Hívott-e vajon ez a hang? Az udvaron
öregasszonyok arca és szomorú sürgés-forgás közepett,
megláttam a szomszéd asszonyát, csupa könny volt.
Egyre magasabbra szállt sírásának melódiaja
a reggeli égbolton. Egy darab papír
hozott néhány végzetes szót:
éjszaka a férj meghalt, autóbaleset érte.
Miért kerít hatalmába mindig homályos remegés
minket, ha meghalljuk a postás lépteit?
Ostoba véletlen, futó pillanat — és az élet
elkezd visszafelé folyni... Íme, tegnap
a szomszéd utazni készült, és az asszony hallgatta,
ahogy futólag futballról csevegett a gyerekekkel;
lány ajkán mosoly ragyogott,
mikor kiöntötte a vödör vizet előtte.
És a viszontlátást áhító, cuppanós csókkal váltak el.
Nem tudta, hova megy, az asszony meg otthon maradt —
egy asszony, hatalmas, daloló fájdalommal.
Így lépünk át minden nap a dolgok lány határán,
anélkül, hogy megéreznénk őket;
a fájdalom és a boldogság pedig egyesül
abban a remegő és megfoghatatlan messzeségben,
amelyet léleknek nevezünk mindörökké.*

Családi ünnep

*Annyi gramofonos vigasság és tósztok után
miért duzzadt megint a szemed, mondd, Malina?
És ez a könnyáradat, ez a sós zápor hová tart?
Akárhova jussanak is, soha nem adják vissza
ezt a napot, sem ragyogó egészét
az összetört tükörnek. Holnap
repedezett hajnal fürkészi majd benne magát, és
újabb napok, hetek suhannak el.
Semmi sem utolsó a világon — mégis mindig veszítünk.
Elejtetted kezedből a boroskancsót, na és, igyunk az
összes összetörött koccintásokra!
Jelentsen jót legalább e törés majd.
A látszólagos nyugalmat láthatatlan erők feszítik.
Titkos gyökerecskék fogják, redőzik a földet,
az elfeledett csapások fekélye mind váratlanul fakad föl,
s a sok kis földrengés minden pillanatban ketté vág
házakat, házakat, kacagást, csókot.
Még az ártatlan játékok is széjjelesnek.
Egy kék léggömb durranással pukkan ki! —
és odavan, felrobbant a játék.
Te, mindenek anyja, hogyan is tudsz, mondd,
cserepekkel bajlódni minden áldott nap?
...De töröld meg szépen szemed, és nézd:
sorra előbújnak az élet repedésein
a várva várt, parányi tejfogak.*

Noé

*Elszundított-e hanyagul a megmentő a mennyben,
mikor az őserő kitért, s széjjeltépte a gátat?
De uram, nyakig az emberi drámába süllyedten
vétkes az emlékezetünk is, mert rövid, csak pár nap.*

*Feledve minden bibliai história végét,
kitárulkoztunk, mert belül kopogtatott a rossz már.
Akkor a nagy, fekete száj kinyílt, mutatta mélyét,
honnan ördögi hang tört föl, özönvíz zuhogott ránk.*

*Pletyka és gyűlölet zavaros hullámai zúgtak,
és áradt a világ mocsara egyre bűzősebben.
Mosoly, suttogás, fényképek, mind emlékké fakúltak,
s özönlött a mocsári bűz, elöntött sara mindent.*

*A kidülledt, fehér hasú, döglött halak tavába
ledőlt puhán a vízbefűlt, szobra a hallgatásnak.
Én pedig az általános üvöltésben mióta
bolyongok már riadtan, hogy otthonomra találjak.*

*Amint a lábam a megmentő szárazföldre toppan,
(ha egyáltalán egyszer élve úszom én ki innen) —
megállok némán a kapu előtt, és hallgatom csak,
ahogy három galambom a fészken fölbúg szelíden.*

*Mikor átlépek otthonom küszöbét, és megérezem
a nyugalom ízét, illatát a simogatásnak,
vajha fölzúgnának az égi hangok újra bennem,
s bárcsak fölidézhetném az ősi szavakat, bárcsak.*

Levél egy fiatal költőhöz

...ez a véget-nem-érő mező...
Marin Georgiev

*Bár meglehet a költészet mezejére alighogy
ráléptél, ím, máris van érdeged.
Itt soha sincs korán, s nincs későn senkinek:
itt ifjak az öregek, és vének a fiatalok.
És nem helyettesíthet soha senki mást itt.
(Csak egy ekét kovácsoltak neked.)
Ide ha érkezik a küldetett,
mindig időben jó, s piros parancsot áhít.*

Utószó:

*Valaki jön, valaki más meg elmegy:
egy föld — de az arató mennyi mégis!
Am lépkedjen mindegyik a maga rendjén itt.
Mert ezen a közös mezőn a rejtett
magányban van a még rejtettebb nagyság.
Nem hasonlít itt más, csak az izzadság.*

UTASSY JÓZSEF FORDÍTÁSAI

Hó

*S ahogy hasadt a hajnal, csatangolván
homályban, alagútban eleget
mozdonyunk gőzt lövellt s a havas pusztán
lendülve őrült rohamra eredt.
S fénylő ege alatt a délvidéknek
a horizonton túl is csak a sík.
Nem is maradt meg semmi más emlékek,
mint hogy abban a villámlás-rövid
pillanatban minden, minden fehér volt.
Szikrákkal úgy vert szemem a fehér,
a makulátlan hó, hogy megvakított,
elbűvölt — szinte szálltam felszínén
végig. Bár lehet, véget nem is ér.*

Évgyűrűk

*Félelme minden kalózkapitánynak,
királyi múmiák fárasztó gondja,
iszonya tegnapok kegyeltjeinek, ó, hogy
az ő idejük immáron múltóban!
Igen, a jövőt új urak uralják.
Különböző korok grádicsain
az emberiség a végtelen felé tör,
a história véget sosem ér.
A korhadt-rothadt évtizedeket friss,
mily ifjú s egészséges napok váltják!
S te karcsú kis almafácska vagy még csak,
akit a tavasz virággal borított.
Csemete vagy — az élet még előtted.
Ártatlan vagy — álljon fönt hát örökkön birodalmad.
De miféle remegés járja át tagjaidat?
Alig tártad az ég felé még ágaidat zölden,
érzed máris legtávolibb gyökereid hamvadtát.
Máris nyárnak neveztetik szép tavaszlásod,
naptárad meg a lombhullás szakába fordul.
Csak nem maga az életszomj apad ki?
Elődeidnek, lám, a kertben
olyan világos minden.
Csupán számodra talány a világ.
De amíg élsz, míg magadon elmélkedsz,
évgűrűid lassan köréd fonódnak.*

Péntek 13

*Ó, fölsejlő, ám vadságában mindig
váratlan és sötét csapás!
Ha már téged szemelt ki áldozatnak,
így kell fogadnod most, födetlen arccal.
Nappal nem olyan szörnyű, hiszen nappal
emberek járnak, virág van, világ.
Hosszabb az éj — leáldoztát a napnak
gyötrelmes lassúdás követi.
Kinek fegyvere csupán metafora —
magad megvédeni képes vagy-e?
Nos, tartsd oda megsebzett testedet
a másodpercek ütéseinek, s várd,
hogy lopakodva besurranjon hozzád
a kis tücsök s azt súgja kedvesen:
„Aludj és minden álom a tiéd lesz,
utána meg... Holnap meg... holnap... holnap...”*

KISS BENEDEK FORDÍTÁSAI

Reggeli kommuniké

*Megmenekültél! S nézd csak: pirkad.
Pedig éjjel nem volt kiút.
A fojtó sötétben az írmag
fény: a gyertyaláng is kihúnyt.*

*A víz, a só, cipőd karéja
s megtöretett porhüvelyed
— mintha már semmibe alélta —
mind halványabban lüktetett.*

*Agyad forrongó féltekéin
vérszökökár és füstfolyók —
atomtűzvész dúlt, szégyen és kín;
s egy szeretett lény haldokolt.*

*S te is, porig omolva haltál,
mint vak morajban néma rom,
mígnem a nyári nap hajnaltájt
rád lelt: sugaras irgalom.*

*Ablakaid sarkig kitérve
üdvözlöd, hogy feltündökölt.
S olthatatlan szomszjjal a drága
életet kortyolja tődöd.*

Koprivstica

Főnt, a megingó tekintet csúcsán egy magányos gólya szárnya csapdosott. Meggyfavirágok szirma szállingózott: földre kerengélt angyaltollpíhék, s időbb, a domboldalban meghúzódó templom meredek ösvényére hulltak. Mikor beléptünk, csak az ikonszentek szemei égtek a homályban. S mintha hűvösség áradt volna meredt tekintetükből s a néma szemrehányással kinyújtott ezüstveretes jobbokról felénk. Észre se vettük, mikor letérdeltünk; s míg ál-hanyagul, zavartan felálltunk,

mellettünk egy ember szerény csuhában már mesélt is. Puskaporszagú, régi áprilisi napokról, mikor a szentek ólomglóriái golyókká surrantak át a kováspisztolyokhoz... E legenda, lám, rábírt a férfit, hogy igével békítse életünket s a szentséget. És hogy zengett a templom! Ezen a lázas földön az imák lázadásszagúak, s a heves szerepök akasztófákról egyre az égbe emelkednek. S az ikonokra és faragásokra elhagyatott utak pora telepszik.

A hatalmas aszfaltúton

Volt idő, hogy a kecskejárta ösvényeken egyszerl magam hágtam föl, sziklák s tövisek közt, majd lélegzetszakadtomig, de elvergődtem messze, s hordtam aszfaltot is szorgalmasan az úthoz, melyen autók eszetlenül száguldozik. Útszéli sárból gyúrtalak meg, lelkemből adtam lelketek, s bíztam rátok, éretlenekre, veszélyes kormánykereket, de képletes köldökzsinórunk, kísértetkém, elszakadt, s válogathattatok: a keresztút lám erre, arra is szabad, s ti is... Itt elválnak egymástól. Nosza, tüstént pattanjatok benzinzabáló lovatokra, s gyű te, neki! Az út nagyot fut előletek, mint megrettent nyúl — s szemetek, íme, felragyog, mint éjszakában vadászlámpa... Föl, hódítsátok meg a glóbuszt! De — nélkülüm! Én nem leszek már olyan sivatag bennszülöttje, hol forró motorok dohognak és dudák őrzöngnek süvöltve. Kilehelem a mérgesbarna levegőt, amint elhaladtok, s visszafelé szedem a lábam, egy másik történetbe kezdek. Szótlan leszek: a bős ricsajtól távol, mint ki magának battyog, s mert apa vagyok — jöhet bármi, vagyok a balsorsra is edzett. Nem állhatok összefont karral; de kezem már, ha munkához fog: országutakat csak hangyáknak, csatornákat csak csermelyeknek!

Éj kellős közepén, a nagyváros szívében

*Leszállt a sötétség és elfojtott minden zsenge hangot,
de dörög még a lárma, dehogy is tette le a fegyvert.
Süvít hegesztőpisztoly, kohókban izzó vas sikong most,
pokoli serpenyőket fortogó csönd masszája renget.
Kamionok zuhognak, csattog a villamosremíz, és
üzemel a zajos csőd éjjel-nappal, nincsen segítség —
eldurvult hallással hangotokat hüvelyezem még,
gyermekajkatok rebbenő ábécéjeleit.
Madárlelkem, míg egyik szobából másikba vetődik,
árnyaktól nyög föl a homály s reccsen az ág megint.
Kiszökve kalitkából, futok, futok, a messze zöldig,
az ígéret partjáig... S mindegyre, még, tovább... Hát
nincs levegőm dalolni az istennek beton-hozsánánát:
mint parton hal, ha tátog, hörög csak antracit tudódm.
Tanuló lennék újra, míg tücsökstanárok cifrázzák
a dalt esti iskolájukban... S hogy hemperegnek a fűvön!*

Óra

*Ördögi játék: körben, kört a körre.
S amíg csak kattognak a mutatók —
a gyermekszemnek titok lesz örökre.
Mikor kaptad először rajta, hogy
múlik az idő, s az hajtja rugóként?
Elfelejtetted, rég volt. Persze, más
vagy már: mind szűkebb ollójába fog két
jégkar, s tébolyít a tiktakolás.
S ha nem is úgy, ahogy Dali ecsetje
festette az állhatatlan időt —
folytak az órák! S nem lehetsz süket te:
csappan, mi csurrant, csippen csöppre csöpp.
A kacagást, a könnyeket, az úgy várt
találkozást, az álmat, eseményt
a mutatók mind pozdorjává zúzzák,
s benned sem forrnak össze, ne reméld.
A legteljesebb napod is rövid lesz.
De tanuld meg — megélni életed
egy pillanatban is: csak így legyinthetsz
az időre — amíg órád ketyeg.*

RÓZSA ENDRE FORDÍTÁSAI